

ПЛОЩІ ЛЬВОВА: АРХІТЕКТУРА, ФУНКЦІЯ, ДИЗАЙН

УДК 72.012+7711.61

Габрель Т. М. Площі Львова: архітектура, функція, дизайн. У статті подано багатоаспектну характеристику площ м. Львова, виділено їх різноманітність та специфіку, експрес-методом проаналізовано історію розвитку площ у світовій культурі. Підтверджено, що не всі площі м. Львова виконують вимоги до їх організації та функціонування, виділено просторові дефекти та конфлікти на виокремлених фрагментах міста. Підтверджено потребу створення нових площ як структурних елементів простору міста. Установлено, що своєчасне присвоєння території статусу «площі» відповідними державними органами супроводжується підвищенням її престижу та приводить до систематичного покращення благоустрою. Наведено авторську пропозицію прикладу переосвоєння площі Св. Юра у зв'язку з проєктованим тут пам'ятником митрополиту Андрею Шептицькому.

Ключові слова: площі, громадський простір, функція громадського простору, колективна пам'ять, метод вшанування пам'яті, метод аналізу громадського простору, малі архітектурні форми.

Габрель Т. М. Площади Львова: архитектура, функция, дизайн. В статье представлена многоаспектная характеристика площадей г. Львова, их разнообразие и специфика, экспрес-методом проанализирована история развития площадей в мировой культуре. Подтверждено, что не все площади г. Львов соответствуют требованиям к их организации и функционированию, определены пространственные дефекты и конфликты на отдельных фрагментах города. Подтверждена потребность создания новых площадей как структурных элементов пространства города. Установлено, что своевременное присвоение территории статуса «площади» соответствующими государственными органами сопровождается повышением ее престижа и приводит к систематическому улучшению благоустройства. Приведен авторский пример переосвоения площади Св. Юра в связи с проектируемым здесь памятником митрополиту Андрею Шептицкому.

Ключевые слова: площади, общественное пространство, функция общественного пространства, коллективная память, метод чествования памяти, метод анализа общественного пространства, малые архитектурные формы.

Habrel T. Plazas of Lviv: architecture, function and design. **Background.** In cities there is an abundance and diversity of public spaces (PS), that are treated as exoteric areas. They offer important social services for residents and determine the level of attractiveness of the city. The current classification of its division into spaces: the historical center, parks, pedestrian boulevards, streets etc. are represented. But sometimes, squares as part of the PS do not provide residents an appropriate range of opportunities for pastime, often they have poor conditions for access and showing minor impact on attractiveness. To describe the “typical” plaza of the city is a difficult task, because of their big differences from different periods and variety of architectural features and design, but we need to explore some interdependences of their characteristics and qualities. The publication is considering a piece of space in a city, called the plaza — its architecture, features, design and their interaction. Among professionals and citizens there is an opinion, that not all Lviv's areas are well organized and very well suited for their functions.

Objectives. To explore architectural and functional organization, design and role of PS in the city by Investigating and analyzing existing Lviv city plazas. To achieve the formulated objectives, need: a) to analyze the history of the areas as a part of PS in the world culture; b) to form analysis methodology for plazas as the main semantic units of PS; c) to evaluate the organization of plazas in the architectural, functional and aesthetic aspects; d) find out the relevance and urgency of their functions and needs of city residents, while the functions of plazas are interpreted as usage of objects and structures, as well as space.

Methods. According to the context of the research, I have used methods such as: field surveys, theoretical research, expertise and methods developed by the author. Because the research has the static nature (analysis of space held for a period in 2014) important role played by gathering relevant information, concerning areas analyzed to determine their functions of existing architectural and aesthetic condition. Also the methods of architectural and urban inventory and photofixation were used. Office studies provided sorting and analysis of mapping, planning materials and inventory results. To clarify the organization of these spaces, such as its geometrical dimensions, Internet resources were used. To determine the rate of closure (openness) of plazas author used the method of analysis of the planning structure and also spherical panoramas were taken from the geometric center of the square.

Results. 31 spaces were determined, that can be named “plazas”, and they vary by different architectural design organization and functions, and therefore, it is difficult to identify their common features. The existing diversity and specificity adversely affect the quality and the role of spaces in terms of the discrepancy of their architectural and functional needs of users. Not all these areas meet the requirements of their organization and functioning — their construction, land development, improvement, alterations requirements, maintenance and regulation of building and grounds. Provision of spatial defects and conflicts in that part of town reduces the efficiency of their operation, loss of representativeness. In most areas, communication and parking function is dominating, so cars are the main “user” of city plazas in terms of parking slots. Pedestrian areas became places of transit, where people are do not stop for a long time. Consistency of construction and design features in the area is uncommon, they usually being operated and developed independently. There is a lack of systematic approach. Except for a small number, most of the plazas are losing its historical value, attractiveness of city is deteriorating more and more, spaces being developed for communications and parking. We should develop a program to build areas in Ukraine with great potential, that use European cities example to improve the efficiency of aesthetics and attractiveness. There is a need to create new plazas as a structural elements of the city space. Creating a “plaza” in any part of a city — is a significant increase and improvement in its semiotic interpretation by residents. Timely assignment by relevant public bodies may be associated with increasing prestige of territory and might lead to a systematic improvement of overall city climate and comfort.

Conclusions. The author shows the example of reclaiming and rectification of the St. George Plaza with a monument to Metropolitan Bishop Andriy, using his self-developed methods.

Keywords: urban areas, public space, functions of public space, collective memory, commemoration methods, method for the analysis of public space, architectural forms.

Постановка проблеми. У містах є велика кількість і різноманіття громадських просторів (ГП); ГП трактується як загальнодоступний і такий, що пропонує важливі соціальні послуги для мешканців та визначає рівень атрактивності міста. Наявна класифікація його з поділом на простір: історичного центру, парків, скверів, пішохідних бульварів, вулиць тощо. Площі як елемент ГП не завжди надають мешканцям відповідного спектру можливостей для проведення часу, диверсифікація функцій, представлених ними, обумовлена здебільшого вернакулярністю, часто вони мають погані умови для доступу та ви-

являють незначний вплив на атрактивність. Охарактеризувати «типову» площу в місті — складне завдання унаслідок великих відмінностей площ із різних періодів та різноманітності їх архітектури, функцій і дизайну, але потрібно досліджувати для розвитку деякі взаємозалежності їх характеристик та якостей. У публікації розглядається фрагмент простору міста, що називається площею: його архітектура, функції, дизайн та їх взаємодія.

Зв'язок із науковими чи практичними завданнями. Серед фахівців та громадян побуває думка, що не всі львівські площі добре організовані та сповна виконують релевантні умовам розміщення функції. Науковим завданням даної статті є максимально повний аналіз взаємозв'язку архітектури, дизайну та функцій площ м. Львів, а також зазначимо, що тема дослідження пов'язана із проектами Довгострокової стратегії розвитку української культури [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробок із архітектури та містобудування, що містять дослідження, близькі до порушених у статті, достатньо. Серед українських авторів, зокрема, М. Каплінська [6], О. Рибчинський [12: 174–177], П. Ричков [13: 126–134] розглядають специфіку ринкових площ; Х. Ковальчук [7: 220], П. Шабуров [14: 7–12] — взаємодії ландшафту, садово-паркової архітектури та малих архітектурних форм; М. Бевз, І. Гаврилюк, У. Іваночко, І. Курило, О. Олійник, Ю. Л. Онищенко-Швець, О. Трошкіна [1: 720] — упорядкування й узгодження функцій міських площ; В. Щурова [15: 342–345] — вплив транспортно-пересадочних вузлів на композиційні характеристики. Із закордонних джерел варто відзначити праці німецького архітектора Бернхарда Шульца, британського архітектурного критика Оуена Хазерлі, данських урбаністів Яна Гейла та Ларса Гемзо [2; 4: 263].

Разом із тим напроцують, де розглядається проблематика взаємодії архітектури, функцій та дизайну площ Львова, недостатньо, як і дослідження площ як елемента ГП міста. Значна кількість публікацій стосується історії архітектури та урбаністики, що дає можливість детально зрозуміти розвиток і зміни площ від найдавніших часів до сучасності. Ця література містить багато різних історичних площ, що дозволяє з'ясувати не лише їх архітектурно-дизайнерські форми, а й суспільне значення та особливості функціонування [9: 392; 10: 279–288].

Літератури щодо історії Львова чимало, проте окремих праць, присвячених темі розвитку львівських площ, немає. Важливим джерелом служить нещодавно виданий Географічний атлас [11], який містить збір архівних планів міста. Завдячуючи хронологічному характеру впорядкування матеріалів, можна проаналізувати зміни в організації конкретного місця (площі) упродовж їх історії. Карти дають можливість визначити час виникнення площ та отримання й змінення цими площами своєї організації.

Мета статті — дослідити існуючі площі Львова щодо їх архітектурно-функціональної організації, дизайну та ролі в ГП міста.

Відповідно до мети сформульовано *завдання*:

- проаналізувати історію розвитку площ у світовій культурі;
- сформувати методологію аналізу площ як головного смислотворчого вузла ГП;
- оцінити організацію площ щодо архітектури, функцій простору та формування їх естетичного образу;
- з'ясувати відповідність і актуальність їх функцій потребам міста та мешканців; при цьому функція площі трактується як використання об'єктів і споруд, а також території площі.

Основні визначення. У літературі існують різні трактування площ, які подає архітектурно-урбаністична термінологія. Так, у словнику термінів дизайну сказано, що це «вільний простір у місті, пов'язаний із важливими вулицями, архітектурно оточений забудовою, рідше стіною озеленення чи відкритий на оточення» [8: 123]. Форма площ, характер їх архітектури та дизайну залежать від функції, величини міста, часу виникнення, композиційної концепції та ін. Проте не кожен незабудований фрагмент міста можна трактувати як площу. Часто у межах площі розташовуються важливі елементи малої архітектури (пам'ятники, тріумфальні арки, фонтани) [3: 330–333].

Площі міст поділяються залежно від функції та організації: громадські (агора в античній Греції, форум у стародавніх римляни); сакральні (перед святинями та монастирями); торгові (ринки середньовічних міст); репрезентативні (перед палацами та резиденціями). Виконують вони також естетичні, рекреаційні, комунікаційні, транспортні та паркувальні функції. Зі стародавніх часів та Середньовіччя площі мали, як правило, форму прямокутника — інколи видовжену, в пізніші часи — форми вишуканіших геометричних фігур: трапеції, кола, овалу, багатокутника. При конвергентному виникненні їх забудову творили одностильові будинки, що домінували по осях, з урбаністичним узгодженням із оточенням та відкриттям на краєвиди. Необхідною умовою комфортного ансамблю площ було також найефективніше використання географічних та кліматичних умов. Підкреслимо, що площа є ГП міста — загальнодоступною та з великим значенням для потреб мешканців (якості життя, суспільних контактів тощо). Громадська функція, важливість для міста і мешканців, загальна доступність, відповідна архітектурно-просторова організація, локалізація й дизайн — це ті критерії, що характеризують площу в місті.

Методи дослідження. Із огляду на зміст дослідження використовувались методи натурних обстежень, камеральні, експертних оцінок та методи, розроблені автором. Оскільки дослідження

має статичний характер (аналіз площ проведено на період 2014 р.), важливу роль відіграє збір актуальної інформації стосовно аналізованих площ для визначення їх функції, існуючої архітектурної організації та естетичного стану. Застосовувались методика архітектурно-урбаністичної інвентаризації та фотофіксація освоєння території. Камеральні опрацювання передбачали впорядкування й аналіз картографічних, планувальних матеріалів та результатів інвентаризації. Для уточнення даних про організацію площі, зокрема про її геометричні виміри, використано можливості Інтернету. Для визначення показника закритості (відкритості) площі застосовані методи аналізу як планувальної структури, так і сферичної панорами, знятої з геометричного центру площі.

Виклад основного матеріалу дослідження. I. Історія площ як громадського простору міст розпочинається з III тисячоліття до н. е. — йдеться про *період культур Межиріччя та Єгипту*, які виникли в долинах великих рік Нілу, Тигру та Євфрату. Розвиток міст та творення урбаністичної культури нерозривно поєднані з формуванням площ. Найчастіше площі були пов'язані з релігійною функцією, з дорогами процесій, багато оздоблені колонами та пілонами. Зазвичай дороги процесій вели до святинь, прикладами чого є комплекси в Луксорі й Карнаку в Єгипті та величні вавилонські брами Іштар до храму Мардука. Такі площі дозволяли збирати велику кількість людей, проте не були ГП у сучасному розумінні цього терміна. Виникали вони перед святинями та об'єктами центральної влади, виконували передусім функції релігійні й репрезентативні.

Перелом у розвитку площ відбувся завдяки *цивілізації античних греків*. Агора як місце зборів мешканців була найважливішою площею грецького міста. Зростає роль громадсько-політичної функції над релігійною, яка майже повністю зосереджена на акрополях. Найважливішою функцією агори було створення умов для зборів і дебатів мешканців (тут слід виділити агору в Афінах). Окрім святинь, як правило, посвячених богам торгівлі та ремесел, площу оббудовували громадськими будинками, зазвичай прямокутної чи нерегулярної форми — залежно від забудови міста. Необхідно визнати внесок грецької цивілізації та Гіпподамової регулярної системи в урбаністичну культуру світу, в т. ч. у формування архітектури й дизайну ГП міст.

Стародавні римляни розвинули концепції античних греків. Форум, як і агора грецького міста, стає головною площею. Міста виникали на основі кастрів, тобто військових таборів на двох головних перпендикулярних вулицях. Форум, що розташовувався на їх перетині, виконував культурні, політичні, судові, адміністративні та релігійні функції. Прикладом можуть бути численні форуми в містах римської імперії, в т. ч. і форум Романум у Римі, який багаторазово

перебудовувався, розбудовувався, приєднуючи нові площі та пристосовуючись під суспільне замовлення.

Початок *урбаністики Середньовіччя* пов'язується зі знищенням міст та урбаністичної культури попередніх цивілізацій. Поширення і зростання ролі християнства, що об'єднало (разом із розвитком ремесла і торгівлі) європейські народи, розпочинає формування урбаністики Середньовіччя. Створюються ринкові площі, пов'язані з сакральними та адміністративними будинками. З початку XII ст. розвиваються міста з регулярним розплануванням на основі міських прав. У шаховій структурі вулиць ринкова площа займала центральне місце: тут проявляються певні відголоски урбаністики стародавніх римлян.

У ренесансових містах площі залишаються центральним і найважливішим елементом простору міста, стають репрезентативними з архітектурно багатою забудовою. Крім головної, поблизу розташовувались менші площі в сусідніх кварталах. Приклади ренесансових площ знаходимо в «ідеальних» містах цього періоду: Замость (1580) має Великий ринок і два менших: Водний і Соляний. Ринкові площі міст із часу Ренесансу характеризуються архітектурно виразними ратушами й багатою забудовою з підсіннями та іншими характерними ознаками.

У період бароко площі стають елементами, що входять до складу більших архітектурних та парково-палацових комплексів. Часто використовувалась променева структура вулиць, які сполучались на площі. Домінує вимога симетрії та монументальності забудови площі.

Період класицизму в урбаністиці характеризується поверненням до плану міста у вигляді шахівниці й площ різної геометричної форми. У цей час намагаються вирівняти криві вулиці й площі, щоб вони відповідали тогочасній урбаністичній культурі. Площі були без окремо стоячих на них об'єктів із пам'ятниками. Храми й ратуші вкомпоновані в лінії забудови площ, із яких виходили головні вулиці. Площі — великих розмірів (навіть до 300 × 400 м). Такі умови й вимоги відносились і до ремісничих поселень, що закладались у XVIII–XIX ст.

На зламі XIX і XX ст. в умовах промислової революції і швидкого розростання міст до них напливають мешканці з сіл і настає період неконтрольованої урбанізації. У територіально розташованих і чисельно збільшених містах бракує не лише технічної інфраструктури, а й ГП. Поширюється прибуткова забудова з малими дворами, які не творять ГП і є груповим простором мешканців цих будинків. Спостерігається «перемішування» промислових і житлових територій, що обумовлює обтяжливі умови для проживання та хаос просторової структури.

У міжвоєнний період потреба в житлі обумовила спорудження багатоквартирних будинків. З'являються будинки з нових матеріалів, що

стає основою для пізнішого зведення дешевих будинків. Урбаністична увага переноситься на житлову забудову, інтерес до закладання площ та монументальних комплексів втрачається.

У післявоєнний період змінюється розміщення будинків, які колись були розташовані вздовж вулиць і площ. Розвивається вільне розпланування, коли будинки розташовуються на віддалі один від одного. Це дає можливість досягти певних композиційних ефектів. Площі, розташовані в такій забудові, не мають чіткої «оббудови» й набувають різних функціональних та просторових форм. Таким чином, від початку XX ст. та промислової революції змінюється функціонально-просторовий підхід до організації площ у містах, втрачається їх просторова формуюча та суспільна роль у структурі міст. Можна виокремити період радянської архітектури сталінського періоду, коли творились великі площі, які виконували насамперед політичну функцію, — прикладом є головна площа у Харкові та відбудова Хрещатика в післявоєнний період.

II. Історія розвитку площ Львова. Львів є містом у західному регіоні України, обласний центр. Належить до найбільших міст України, займає територію понад 160 км², а кількість мешканців сягає 725 тис. Перша згадка про місто відноситься до 1256 року. Умовно виділяються історичні періоди його розбудови:

- давньоруський (княжий) — 1256–1370 рр.;
- польський і польсько-литовський — 1370–1770 рр.;
- австрійський та австрійсько-угорський — 1771–1918 рр.;
- міжвоєнний (польський) — 1919–1939 рр.;
- радянський — 1939–1989 рр.;
- український — триває з 1989 року.

Найстарішою львівською площею є площа Старий Ринок при вул. Б. Хмельницького, яка відноситься до княжого періоду, а також низка менших площ при сакральних об'єктах давньоруського міста, зокрема пл. Вічева, Св. Теодора, Івана Хрестителя та Марії Сніжної. Площа Старий ринок має форму трапеції, що розширюється до вул. Б. Хмельницького. Від площі під різними кутами відходять дороги, що вели поза межі міста, а також у напрямку Високого замку. Найменшою площею у Львові та в Україні є Вічева (24 × 21 м), вона виникла перед брамою монастиря бенедиктинок, зведеного 1596 року, тож упродовж кількох століть називалась Бенедиктинською. Після Другої світової війни отримала назву Вічевої.

Площа Галицька утворилася перед Галицькою брамою ще в XIII ст. — від неї розходилися шляхи на Галич, Глиняни й до карпатських перевалів та соляних копалень. Перед брамою була незабудована площа, при якій починалась осада ремісників та гостинних домів, яку називали «Під Сторожено». У сучасному вигляді площа утворилася наприкінці XVIII ст., коли стали розбирати мись-

кі фортифікації. При локалізації «міста в мурах» його геометричний центр складає площа Ринок.

Згадки про теперішню головну площу Львова містить книга протоколів судових засідань Львівської міської ради 1382–1389 рр. Там площа фігурує як *circulo*, що є калькою з німецького *ring* — слова, яке в подальшому трансформувалось у звичне слов'янське «ринок». Площа виникла за князювання Лева Даниловича у другій половині XIII ст. унаслідок регулярного планування забудови за взірцем середньовічних західноєвропейських міст як центр торговельного та суспільного життя нового міста.

Ще до пожежі 1381 року на площі переважала мурована забудова. З кожного кута площі виходять дві взаємно перпендикулярні вулиці, які закінчувалися біля міських фортифікацій, що опоясували середньовічне місто. Площу розміром 142 × 129 м утворюють 44 будинки і ратуша в центрі. Від початкової готичної забудови, яка загнила під час пожежі 1527 р., збереглися підвали і фрагменти стін із готичними деталями.

Архітектурний вигляд площі формувалася в період розквіту ренесансу у Львові. Ансамбль створювали найкращі архітектори: Петро Красовський, Мартин Градовський, Петро з Барбони, Павло Римлянин, Бернард Меретин, Себастьян Фенігер та ін. Будівлі споруджувались на замовлення багатих знаті й заможних купців, оскільки ділянки на центральній площі міста були дуже дорогими. Лише дворяни та вище духовенство мали право споруджувати будинки у три (та більше) поверхів заввишки, могли розміщувати на фасаді більше трьох вікон на одному поверсі. Це наклало свій відбиток на архітектурний вигляд будівель: більшість із них побудовані на вузьких, витягнутих углиб ділянках, складаються з головної будівлі, внутрішнього двору і флігеля. Фасади будинків здебільшого тривіконні з асиметрично розміщеними прорізами, що відповідає ренесансній структурі планування: двовіконна світлиця й одновіконна бокова кімната (ванькир). До XVI ст. перші поверхи будинків мали криті галереї-підсіння; підвали виходили за лінію фасаду під теперішній тротуар і мали вхід із вулиці.

Упродовж багатьох століть площа Ринок служила центром усього життя Львова — економічного, політичного, культурного. Тут вирував базар, на площі розміщувалося міське управління, виконувалися судові вироки, влаштовувалися різноманітні урочистості, вистави, процесії. Торгівля на площі Ринок існувала до 1944 р., проте в XIX–XX ст. тут торгували тільки продуктами рільництва: овочами, фруктами, молочними продуктами, а також квітами.

На незначній віддалі від головної площі, незважаючи на тисняву та високу щільність забудови, сформувались менші площі. Їх конфігурація та організація забудови залежали від розміщення у структурі міста та виконуваних функцій. Так, площа перед костелом Єзуїтів мала складну

геометричну конфігурацію; разом із костелом функціонували монастир та колегіум.

У період 1771–1918 рр. місто зазнало динамічних змін та розвитку — зліквідовано середньовічні оборонні мури, місто територіально розширилось, відбувається регулювання вуличної мережі, впроваджуються вимоги до регулювання забудови. Упорядковуються уже існуючі площі, створюються нові, як правило, на перетині вулиць. Територія з цього періоду забудови трактується як середина.

Місто разом із ринком отримує упорядкований геометрично характер із яскравою радіально-кільцевою структурою з забудовою в стилі архітектури класицизму. У структурі міста після знесення середньовічних мурів твориться на їх місці озеленене кільце (ring) із громадськими будинками та площі перед ними. Ці площі використовувалися як місце торгівлі аж до інтенсифікації транспортного руху та використання трамваю (площі Торгова, перед Ляльковим театром, Міцкевича тощо).

Площа Міцкевича має трикутну форму у плані та разом із Марійською площею фактично є південно-східним продовженням центральної вулиці міста — проспекту Свободи. Також на неї виходять проспект Шевченка, вулиці Театральна, Братів Рогатинців, Валова, М. Вороного, Коперника та примикає площа Галицька. За часів Середньовіччя перед сучасною площею Міцкевича річка Полтва розділялась на два рукави і на невеличкому острові (о. Марійний), який вони утворювали, з давніх часів була облаштована каплиця Божої Матері. Згідно з дослідженнями [1: 720; 9: 10–392; 10: 279–288], у період Речі Посполитої на території сучасної площі Міцкевича знаходився ряд важливих фортифікаційних споруд: bastiони Фарський та Зміїний (він же Водяний), башти різників, бондарів та кушнірів, відтинки Високої стіни та земляного валу. Імпульсом для розвитку Львова стало будівництво залізниці, а пізніше — залізничного вокзалу. Площа перед вокзалом — друга за значенням у місті цього періоду (після Ринку), виконувала насамперед комунікаційну функцію.

Львів у період до воєн не був промисловим центром, виконував функції торгового та культурного центру цієї частини Австро-Угорської імперії. Нові квартали, що виникали в оточенні старого міста, мали свої локальні площі з виразнішою забудовою. Наприклад, на вул. С. Бандери, яка вела від центру міста до залізничного вокзалу, сформувались житлові квартали та три локальні площі, що структурують простір цієї частини.

На початку ХХ ст. у зв'язку з розбудовою трамвайних ліній, які проходили через окремі площі міста, виник конфлікт між існуючою до того часу торговою функцією площі та комунікаційною, що вирішується на користь другої — з площ виноситься торгівля. Така діяльність продовжується в міжвоєнний період. Значних нових площ у цей період не виникає.

У післявоєнний період у генеральному плані 1946 р. передбачалося спорудження великої площі за Оперним театром із знесенням існуючої там забудови. Площа мала виконувати адміністративну та політичну функції для влаштування урядових трибун на «дорозі процесій» у час святкових демонстрацій.

У районах нової багатоповерхової забудови 60–80-х років ХХ ст. виділяються вузлові місця, які умовно можна назвати площами. Виникають вони також на кінцевих зупинках громадського транспорту нових житлових районів. Лише на території, зарезервованій для громадського центру житлового району Сихів, була можливість сформувати головну площу цього району, проте несистемна забудова центру обумовила хаотизм і невпорядкованість цієї частини. Нові площі з'являються, як правило, в районах нової забудови та у сформованій частині міста шляхом перекласифікації й реструктуризації території.

III. Розміщення, функції та характеристики площ у структурі простору Львова. У Львові комунікаційний ГП має дуже різноманітні форми. Окрім площ є пасажі, вулиці, пішохідні бульвари, проспекти. Окремі з них складно виділити та окреслити з погляду на необхідний характер функцій та забудову. Часто рішення про те, чи конкретний фрагмент міста є площею, частиною вулиці або сквером, визначається історичними умовами: для однозначного розрізнення львівських площ від інших громадських проспектів виділимо ті місця, які мають у своїй назві слово «площа» (табл. 1), та покажемо їх на схемі вуличної мережі міста (рис. 1). Слід зважати на те, що колективна пам'ять зберігає інформацію про площі минулого, які нині такого статусу позбавлені й територія яких, відповідно, трактується як фрагмент вулиці, сквер чи парк. Це, зокрема, площі Арсенальна, Трьох Синагог, Торгова, «Сокола-Батька» тощо, які на сьогодні адміністративно позбавлені цього статусу, хоч і виконують функції ГП.

Отже, виділено 31 площу Львова: розміщені майже в усіх районах, відрізняються величиною території, конфігурацією, образом, способом функціонування, архітектурної організації та дизайном. Їх кількість у різних районах міста також різниться: найбільше їх число міститься в центрі та середній частині міста. Львівські площі характеризуються різницею не тільки величини території, а й організації. Умовно з позиції конфігурації можна виділити прямокутні, трапецієподібні, багатогранні та нерегулярні. Найчастіше зустрічаються площі трапецієподібної форми. У більшості випадків конфігурація площ обумовлена мережею вулиць та формою кварталів забудови. Це доказ того, що утворення площ відбулось у період нерегулярної забудови, а оформлення площ здійснювалось пізніше і підпорядковувалось складеній транспортній мережі. Інколи складно окреслити функції та місце

площі у просторі міста. Окремі з них нагадують сквери (пл. Св. Юра), інші — паркінги, ще інші виступають як фрагмент вулиць. Існують і площі, що активно забудовані. Єдиним критерієм їх виділення на сьогодні є інформаційні таблиці з назвами площ.

Наведемо результати натурних обстежень та архітектурно-урбаністичної інвентаризації вибраних фрагментів простору міста, що названі площами і відповідають визначеним вище критеріям. Аналізувались: розміщення площі; вписання їх у комунікаційну мережу; поєднаність громадським транспортом із іншими частинами міста. Увага приділялась поверхні площ, які можуть бути заощені чи озеленені, виділені для транспортних комунікацій чи пішохідного переміщення, характер розпланування алей; якості озеленення; дизайну малих архітектурних форм. Розглядалися місця паркування та їх локалізація. Особлива увага приділялась архітектурі забудови площі, таких характеристик, як однорідність та стильовість, цілісність забудови, масштаб площі та її забудови. Додатково розглядалась поєднаність об'єктів, розміщених по сусідству, дотримання вертикальної лінії забудови. Якість та атрактивність для відвідувача площі пов'язується з технічним станом забудови, що може бути розподілений на добрий, задовільний та поганий. До першої групи відносяться надбудовані або відремонтовані будинки (у т. ч. відреставровані фасади), до останньої — забудова, в якій пошкоджена штукатурка, бракує елементів фасадів, оздоблення та балконів. Також варто виділити основні критерії, яким має відповідати простір, що претендує на назву та функцію площі, причому слово «площа» у назві є необхідною, проте недостатньою умовою. Основними критеріями слід вважати:

- вільну від забудови територію [можуть виступати об'єкти малої архітектури: пам'ятники, фонтани, арки чи окремо стоячі об'єкти загальноміського значення (храми, адмінбудинки)];
- охоплення забудовою щонайменше з двох сторін — прилеглі будинки мають номер та поштову адресу саме на площі, а не на прилеглій вулиці. Оточення площі надає їй характеру, впливає на архітектурно-планувальну організацію території;
- загальнодоступне місце для мешканців як умова віднесення до ГП; мають бути забезпечені свобода руху пішоходів та умови збирання мешканців групами;
- важливу функцію загальноміського чи локального значення.

Аналіз вибраних площ на відповідність означеним вимогам вказує, що лише половина площ відповідають усім вимогам, тобто всім критеріям «бути площею». Критерій «доступності для мешканців» слабо виконується на площах, що перетворились на транспортні розв'язки, коли більша частина площі позбавлена доступу.

Іншим аспектом аналізу львівських площ є їх функції, які проявляються в прилеглих будинках та частинах площі. Призначення забудови й використання поверхні площі мають значний вплив на її характеристику. Найчастіше головною функцією львівських площ є комунікаційна, репрезентативна, надання послуг та торгівлі. Здійснено аналіз використання і забудови під житлову та обслуговуючу функції. Оцінювались основні види послуг та їх вплив на образ площі. Визначена роль окремих об'єктів послуг — культури, сакральні, адміністративні, їх вплив на «характер» площі. Проаналізовані також функції фрагментів і ділянки площі, з'ясовано, чи території відповідають певному призначенню з урахуванням їх розміщення та організації. Загалом оцінка завершувалась визначенням дефектів і конфліктів у просторі площі, які знижують їх роль у місті та для його мешканців.

Стосовно площ, розташованих в історичному центрі Львова, потрібно відзначити їх різноманітність. Лінія забудови заповнена, має незначні відмінності, але характеризується більш стильовою однорідністю. Фасади будинків більшості площ цієї частини відремонтовані, проте входи і дворові простори забудови занедбані, брудні, мають пошкоджені фасади і невпорядковані балкони та галереї. Площі мають типову забудову для цієї частини міста: будинки головно триповерхової забудови, багато оздоблені фасади в багатьох потребують реставрації та відновлення втрачених елементів. Найбільш упорядкованими є площі в історичному центрі, що зорієнтована на туристів. Більшу частину ділянки площі із цієї частини міста складає мощення. Насичення площ об'єктами малої архітектури доволі високе, що знеохочує мешканців та відвідувачів проводити тут значну частину часу. Більшість площ виконує транспортну функцію, що зумовлює короткотермінове перебування. Останніми роками зростає кількість малих архітектурних форм, у т. ч. і брендового характеру.

Функції площ історичного центру. Існує певна диспропорція між функцією послуг для туристів та мешканців. Тут зосереджено дрібну торгівлю продуктами, а також об'єкти послуг вищого рівня — культури, релігійно-адміністративні. Ці простори високоатрактивні через розміщення поблизу них важливих будинків. На жаль, на площах домінує комунікаційна функція, проте винесена функція паркінгів і зберігається пропорція між просторами автомобільного і пішохідного руху, що підвищує атрактивність площ, а брак озеленення компенсується великою кількістю літніх майданчиків для відпочинку. Розвивається мала архітектура. Відроджується сакральна функція. Окрім того, простори мають високі естетичні та репрезентативні ознаки.

Площі середньої зони міста, що оточує історичний центр, складають найбільшу

Головні площі Львова (за станом на 18 грудня 2013 р.)

1. Випиваного

2. Вічева

3. Галицька

4. Гасна Олексі

5. Григоренка

6. Данила Галицького

7. Двірцева

8. Звенигородська

9. Катедральна

10. Князя Святослава

11. Князя Ярослава

12. Колівшини

13. Кринична

14. Кропивницького

15. Липнева

16. Маланюка

17. Митна

18. Міцкевича

19. Музейна

20. Петрушевича

21. Підкови

22. Площа Ринок

23. Різні

24. Святого Теодора

25. Святого Юра

26. 700-річчя Львова

27. Соборна

28. Старий Ринок

29. Франка

30. Шашкевича

31. Яворського

кількість, є найрізноманітнішими щодо своїх характеристик, але мають і чимало спільного. Зокрема їх забудову творять прибуткові будинки, у просторі яких (на перших поверхах будинків) розташовані об'єкти послуг (торгівлі, громадського харчування, побуту тощо). Стан будинків дуже різниться. Забудова ліній площ не завжди завершена — більшість площ має як мінімум один будинок, що потребує перебудови чи надбудови, або вільну від забудови ділянку.

Благоустрій площ цієї частини міста потребує якісного покращення, вирівнювання поверхні, очищення. Більший відсоток на ділянці займають озеленені фрагменти, але ці площі майже позбавлені якісних малих форм. Таким чином, якість і атрактивність таких площ, їх перенасичення транспортом обумовлює те, що мешканці віддають перевагу паркам, котрі мають кращий стан.

У забудові домінує житлова функція з послугами на першому поверсі. Часто в безпосередній близькості до площ розташовані багатоповерхові об'єкти послуг: торгові центри, будинки побуту, навчальні заклади, храми чи місця брендової торгівлі. Площі мають багато озеленення, але воно невпорядковане. Брак якісної малої архітектури та стан озеленення спричиняють втрату репрезентативної функції цих площ. Комунікаційна функція домінує на більшості площ цієї частини міста, оскільки площі зосереджені на головних комунікаціях та лініях громадського транспорту.

Архітектурно-дизайнерський образ та функції площ у зовнішній зоні міста. Площі пов'язані з житловими утвореннями, що розташовані на периферії міста. Знаходяться вони у районах як багато-, так і малоповерхової забудови. Ділянки, як правило, активно озеленені, оточені вільною житловою забудовою. Отже, створюється враження розлогості цих площ через нещільну забудову оточення. Стан забудови добрий. Великий відсоток озеленення, невпорядкованість горизонтальної площини площ, їх великі розміри та незамкненість забудови обумовлюють те, що вони не створюють враження «типової» площі. Площі в цій частині міста відрізняються малою архітектурою, яка виконує репрезентативні, рекреаційні функції чи є об'єктом пам'яті та поклоніння (каплички, пам'ятні знаки).

Функції площ зовнішньої зони Львова концентруються навколо житлової функції. Це пов'язано з розміщенням площ у сусідстві багатоповерхової забудови чи одноповерхових будинків. Об'єктів послуг при площах небагато — порівняно з площами в розглянутих вище зонах міста. Розраховані вони, як правило, на місцевих мешканців. Багато озелених територій, що вказує на рекреаційну функцію цих місць. Площі не мають об'єктів малої архітектури, малоатрактивні, а враховуючи їх

периферійне розміщення, складно уявити, щоби вони зацікавили інших користувачів, окрім місцевих мешканців.

У табл. 2 здійснено порівняльний аналіз основних характеристик площ, зокрема: район розміщення, площа «брутто» (загальна) та «нетто» (вільна від автошляхів та паркувальних місць), форма, два коефіцієнти закритості площі, період закладання (або надання відповідного статусу адмінресурсом), кількість вулиць, що розпочинаються на площі, присутність різних видів громадського транспорту, а також ряд інтегральних показників за методологією данського дослідника Ларса Гезмо [4: 263], серед яких — захист, комфорт та задоволення від перебування. Відповідно до запропонованої універсальної методики відчуття безпеки в ГП формується захистом від автотранспортних пригод, нещасних випадків, кримінальних пригод, а також захищеністю від несприятливих природних умов (вітер, опади, некомфортна температура та забрудненість). Відчуття комфорту забезпечується задоволенням таких потреб, як можливість прогулюватись (вільний простір, відсутність перешкод, якість дорожнього покриття), знаходитись (наявність «видових точок»), відведені місця та атрибути для стояння), сидіти (лавки та інші об'єми, що надають таку можливість), споглядати (відкриті цікаві краєвиди, оглядові дистанції, освітленість), спілкуватись (відсутність шуму, комфортні зони для спілкування сидячи), гратись (можливість активно провести час). Відчуття задоволення від перебування — відчуття масштабності середовища, можливість насолоджуватись кліматом, естетичні якості середовища, такі як якісний дизайн МАФів, наявність озеленення та водних ресурсів. Серед показників, що характеризують площі міста, також методом експертних оцінок через опитування студентів Інституту архітектури НУ «Львівська політехніка» було визначено найбільш домінуючі функції тої чи іншої площі.

На окрему увагу заслуговує аналіз закритості та відкритості середовища площі, адже традиційно він визначається аналізом планувальної структури, що повністю нівелює третій вимір (висотність забудови), — саме ця складова визначально впливає на відчуття закритості простору. Автором статті запропонована осучасненіша методика визначення цього показника, що передбачає:

- фотозйомку панорамного зображення з геометричного центру ансамблю площі (перетини прилеглих вулиць), якщо він вільний від забудови;
- аналіз різноманітних проекцій (сферичної, циліндричної) на відсоток площі забудови, до чистого простору, що вільно проглядається (рис. 2).

Детально проаналізувавши зібрані дані, робимо висновки:

- архітектура площі є константою, що формує геометричні та стилістичні аспекти

Порівняльний аналіз основних характеристик площ м. Львів

№ з/п	Назва площі	Район Львова						Площа		Форма					Закритість		Період закладання					
		Галицький	Залізничний	Личаївський	Сихівський	Франківський	Шевченківський	брутто, га.	нетто, га.	трикутник	квадрат, прямокутник	трапеція	п'ятикутник	«г»- подібна	2D	3D	Княжий	польський	австрійський	міжвоєнний	радянський	український
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	12	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
1	Вишиваного	■						0,4	0,27		■				30	31				■		
2	Вічева						■	0,05	0,02		■				35	39	■					
3	Галицька	■						0,52	0,39					■	25	15	■					
4	Гасина Олекси	■						0,52	0,52		■				20	20						■
5	Григоренка	■						0,23	0,05	■					35	32				■		
6	Данила Галицького	■					■	0,95	0,42		■				15	16				■		
7	Двірцева		■					2,05	0,05	■					12	9				■		
8	Звенигородська						■	0,01	0,01		■				28	33	■					
9	Катедральна	■						0,5	0,2		■				22	28		■				
10	Князя Святослава		■					0,65	0,34				■		9	10				■		
11	Князя Я. Осмомисла	■					■	1,2	0,7			■			10	12				■		
12	Коліївщини	■						0,07	0,07		■				32	38				■		
13	Кринична						■	0,2	0,01		■				12	14						■
14	Кропивницького	■						2,4	1,5		■				26	28				■		
15	Липнева					■		0,4	0,01		■				22	26				■		
16	Маланюка	■						0,3	0,2		■				24	32				■		
17	Митна	■		■				0,37	0,15			■			21	26				■		
18	Мицкевича	■						0,6	0,12	■					23	29				■		
19	Музейна	■						0,4	0,3					■	26	30	■					
20	Петрушевича			■				2	0,5			■			22	29				■		
21	Підкови	■						0,4	0,1		■				19	23				■		
22	Ринок	■						1,8	1,2		■				33	29		■				
23	Різні						■	1	0,3					■	28	27	■					
24	Святого Теодора						■	0,6	0,25		■				24	23				■		
25	Святого Юра	■						1,7	0,7				■		15	10		■				
26	700-річчя Львова						■	0,8	0,01	■					12	16						■
27	Соборна	■						0,4	0,1	■					22	27		■				
28	Старий Ринок						■	0,65	0,36			■			24	28	■					
29	Івана Франка	■						0,27	0,05	■					30	32				■		
30	Шашкевича	■						0,45	0,24	■					23	26				■		
31	Яворського	■						0,01	0,01		■				32	31				■		

Традиції та новаті у вищій архітектурно-художній освіті

ти сприйняття простору міста. Засобами дизайну малих архітектурних форм при використанні релевантної пластичної мови можна легко насичувати перелік функцій, передбачених на площі, покращуючи її атрактивність;

- обмежений простір площ накладає відбиток на сумарну кількість повноцінно відображених функцій площі. Отож доцільно площі локального значення розвантажувати від транс-

портних та паркувальних функцій, даючи розвиток функціям, необхідним мешканцям прилеглої забудови;

- транспортні (транзитні та паркувальні) функції забирають активний простір з площ, що міг би бути реалізований для комунікативної, рекреаційної та торгової функцій. Планування транспортної мережі має враховувати насамперед потреби пішоходів, а автомобільна мережа переноситься на підземні рівні;

№ з/п	К-сть прилеглих доріг	Транспорт			Інтегральні ознаки										Функції											
					захист від:			комфорт					задоволення													
		трамвай	тролейбус	автобус	транспорт	насилення	природних умов	прогулювання		перебування	сидіння	споглядання	спілкування	гри / активності	масштабу	переваг клімату	естетики		рекреаційна	репрезентативна	сакральна	паркувальна	торгова	транспортна		
місце	відсуг. перешод.	якість поверх.																								
24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
1	4							■			■	■		■	■	■			■		8	0	0	1	0	1
2	4					■				■			■			■					0	0	3	2	0	5
3	6			■				■	■	■			■			■		■	■	■	3	1	0	2	1	3
4	4			■	■			■				■	■	■		■			■		2	0	0	0	0	3
5	5			■		■			■	■		■		■		■		■			1	2	0	3	0	4
6	6	■		■				■		■	■	■	■	■		■			■		3	1	0	2	0	4
7	1	■		■								■							■		0	3	0	2	1	4
8	2				■			■	■	■	■		■	■		■			■		2	1	5	1	0	1
9	6	■			■	■		■		■	■		■	■		■					2	2	3	1	0	2
10	4			■						■									■		0	0	0	8	0	2
11	3	■		■															■		0	0	0	0	5	5
12	6				■	■		■			■	■	■	■		■		■	■		7	1	0	1	1	0
13	3	■		■								■				■			■	■	0	1	0	2	2	5
14	6	■	■	■				■		■	■	■	■	■		■		■	■		1	1	3	1	1	3
15	4		■	■												■					0	0	0	3	4	3
16	4							■	■	■	■	■	■	■		■			■		6	0	0	2	0	2
17	4	■		■				■			■	■	■	■		■		■	■	■	2	2	1	1	1	3
18	7			■									■	■		■					2	3	0	2	0	3
19	4	■						■	■	■	■	■	■	■		■			■		8	0	0	1	0	1
20	5		■	■				■			■	■	■	■		■			■		0	0	3	2	0	5
21	5				■					■		■	■	■		■			■		3	3	3	1	0	0
22	8	■			■	■		■		■	■	■	■	■		■		■	■	■	1	1	0	2	2	4
23	6			■				■		■	■	■	■	■					■		1	1	3	3	1	1
24	6			■				■											■		2	5	0	0	2	1
25	6		■	■				■			■	■	■	■	■	■			■		0	0	0	1	3	6
26	5		■	■																	0	0	0	2	0	8
27	4	■		■				■	■	■	■	■	■	■		■			■		2	2	3	1	0	2
28	8	■		■				■		■	■	■	■	■		■			■		0	0	0	1	0	9
29	6	■		■						■		■	■	■		■			■		2	2	2	2	2	2
30	5	■		■				■	■	■	■	■	■	■		■			■		3	1	1	2	1	2
31	3				■			■	■	■	■	■	■	■		■					1	1	0	1	2	5

- функції, що історично розвивались на площах, мають залишатися домінуючими, перенасичення одної й тої самої території різноманіттям функцій приводить до хаосу просторової та семіотичної структури середовища;
- нові методики аналізу закритості й відкритості простору площі приводять до цілком конкретних вказівок щодо розвитку та ущільнення прилеглої забудови;
- отримання статусу «площі» для будь-якої території міста — суттєвий стрибок в її

семіотичному трактуванні мешканцями. Своєчасне присвоєння відповідними державними органами може підвищувати престиж території та привести до систематичного покращення благоустрою. Є потреба також у виділенні площ у нових районах (Сихівський);

- концентрація МАФів, призначених для придбання та розпиття алкогольних напоїв, суттєво зменшує безпеку перебування на площі;
- більшість львівських площ не передбачає захисту від опадів у відкритому доступі для

громадськості. Фактично таку функцію виконують лише зупинки громадського транспорту — хороша рекомендація для характеру МАФів, що споруджуються.

IV. Аналіз проекту реконструкції площі Святого Юра згідно з використаними методиками.

Це один із наймасштабніших (30 млн грн) проектів реконструкції площі (рис. 3) у Львові за часів Незалежності, що викликав естетичну та критичну рефлексію в більшості львів'ян незалежно від їх професійної орієнтації. Таке враження, що не критикував проект реконструкції лише той, хто з ним не ознайомлювався. Спробуємо провести холодний та адекватний аналіз планувального й функціонального вирішення проекту реконструкції згідно з методикою, застосованою в табл. 2, та запропонувати вдалішу альтернативу.

На сьогодні площа Святого Юра займає територію 1,7 га, з якої більша частина — занедбаний та непорядкований сквер, де фактично повністю відсутнє мощення. Історична довідка стверджує [9: 392], що площа до середини XIX ст. була відома своїми ярмарками, 1655 року на ній розбив табір Богдан Хмельницький, а 1897 року міський садівник А. Рерінг заклавав посередині сквер, що існує і до наших днів. Очевидним є те, що до розвитку електротранспорту в XX ст. основними функціями площі були рекреаційна, торгова, сакральна та репрезентативна. Метод експертних оцінок показав, що розподіл функцій у нинішній час приблизно однаковий і його сприйняття залежить передусім від опитуваних. (Репрезантативна — 2, рекреаційна — 3, сакральна — 2, паркувальна — 1, торгова — 0, транспортна — 2).

Ураховуючи забудову та характер об'єктів, що оточують площу, нині нею користуються: місцеві мешканці (рекреація та комунікація); студенти НУ«ЛП», навчальні корпуси якого впритул прилягають до скверу на площі; прихожани собору святого Юра та туристи (табл. 3). Сакральна функція зорієнтована біля головного входу в собор св. Юра, і територія, відведена під її задоволення, цілком достатня як для вірян і прихожан храму, так і для туристичних груп, що відвідують перлину українського бароко.

Рис. 1. Розміщення площі Львова у вуличній мережі міста

Рис. 2. Аналіз сферичної панорами площі Музейної

Виділимо найвідчутніші мінуси проекту реконструкції авторства І. Кузьмака та М. Федика:

- не вирішена проблема з захистом від автотранспортних пригод;
- пропонована реконструкція не передбачає жодного захисту від несприятливих погодних умов;
- до реконструкції площа характеризувалась великою пішохідною територією, хоч і з незадовільним покриттям. Проект реконструкції передбачає заміщення більшої частини площі гранітом, який важко назвати оптимальним вибором: він слизький узимку, а влітку надмірно нагрівається;
- реконструкція не передбачає влаштування жодних інноваційних комунікаційних, рекреаційних та атрактивних зон нового урбанізму;

- нівелюється масштаб. Проект своєю монументальністю тяжіє до новосталінського стилю в дусі тоталітарного режиму.

Підбиваючи підсумки, зазначимо наступне:

- Площа Святого Юра є однією з найбільших (четверта) за розміром в Західному районі Львова, і відповідно до її масштабу має пропорційний потенціал для повнішого представлення та розкриття на ній притаманних та релевантних функцій ГП.
- Спосіб вирішення захисту від насилля — це добра освітленість, близькі пішохідні дистанції та присутність людей.
- Найбільшим мінусом проекту є нівелювання існуючого масштабу: відчувається дисгармонія як пропорцій самого монумента до площі замощення, так і надмірне домінування сакральної функції над усіма іншими (історично завжди були представлені на цій території). Відсутність просторових орієнтирів нівелює людський масштаб та атрактивність новостворених пішохідних алей.

Громадський простір виховує культуру міста, і сумнівно, що реконструкція площі з монументом у кращих традиціях сталінського ампіру зможе як ефективно забезпечити сакральну та меморіальну функції, котрі є загалом ніби пріоритетними в проекті, так і виховати адекватну урбаністичну культуру.

І. Авторська альтернатива проекту реконструкції. Єдиний спосіб вирішити проблему автотранспортних пригод — перенесення транспортної мережі в підземний простір, що можливо здійснити, перенісши фрагмент проїжджої частини (яку планують переносити) в тунель. Це дасть шанс як розвинути паркувальну та торгову функції (надать додаткові кошти на реконструкцію) в підземних просторах, так і істотно збільшити атрактивність площі, створивши величезний пішохідний простір, суттєво збільшивши ефективність використання території, яку доцільніше сегментувати компактнішими фрагментами, насиченими системою багатофункціональних сучасних МАФів. Захист від несприятливих погодних умов зміг би вирішити як підземний простір, так і об'єкти системи сучасних багатофункціональних МАФів для тимчасового перебування громадян [основна ціль — забезпечення рекреаційної й комунікативної функцій (літні амфітеатри й відкриті лекторії)].

Ураховуючи прилеглисть площі до величезного релігійного та величезного навчального центру, створення некомерційного освітнього осередку за принципами відкритих університетів, що міг би синтезувати найкращі здобутки двох світоглядних титанів (релігії та науки), — оптимальний шлях формування перспективного семіотичного образу площі, демонстрації прогресивного бачення ГП і водночас реалізація ідей митрополита Андрея Шептицького, який казав «подавати молоді таку

освіту, яка навчила б її не тільки теорій, а й практики», заради спорудження монументу, на честь якого й зініційовано реконструкцію. Загалом тільки динамічний, сповнений національного символізму та гуманістичної ідеології простір може найкраще послужити меморіалом ушанування пам'яті, адже культурна пам'ять виступає не просто сховищем фактів минулого, а й безперервно функціонуваним відображенням. Минуле не дозволяє себе «зберегти», «законсервувати», воно постійно опосередковується сучасним, пристосовується до нього.

Тенденції настроїв громадянського суспільства диктують свої умови до облаштування ГП, і тим паче реалізації в ньому меморіальної функції, очевидним є те, що громада Львова бажає бачити пам'ятник митрополиту Андрею у облаштованих Митрополичих Садах, які розташовані на схід від собору св. Юра.

Проект реконструкції, котрий передбачав би створення великої пішохідної зони, має ряд потенційних переваг, серед яких найзначнішим є створення підземного простору з рядом функцій, що збагатять ансамбль площі, вшановуючи її історичний бекграунд та залучаючи потенційного інвестора для створення ГП, де цікаво дітям, підліткам, добре людям старшого віку, де відбуваються якісь імпрези і дієства, де не загубиться турист, куди можна приїхати велосипедом, де багато зелених та зручних місць для сидіння, де безпечно ввечері.

Висновки і перспективи подальших досліджень:

1. Виокремлено 31 простір, названий площами, що відрізняється архітектурно-дизайнерською організацією й функціями, а відповідно, складно виявити їх спільні ознаки. Наявна різноманітність і специфіка негативно впливають на якість і роль площ у місті з погляду на невідповідність їх архітектурно-функціональної організації потребам користувачів. Не всі площі виконують вимоги до їх організації й функціонування — їх забудови, освоєння території, благоустрою, що вимагає діяльності з їх перепланування, ремонту та впорядкування забудови і території.
2. Виділяються просторові дефекти та конфлікти на конкретних фрагментах міста, що знижує ефективність їх функціонування, приводить до втрати репрезентативності та виключення цих просторів з рекреаційних. На більшості площ домінує комунікаційна функція, а паркінги, вулична мережа, перехрестя та автомобілі стають основним «користувачем» площ. Для пішоходів площі стають місцями транзиту, в яких вони не затримуються. Нечасто забудова й дизайн узгоджені з функціями площі, зазвичай вони функціонують і розвиваються незалежно.
3. Бракує системного підходу. За винятком незначної кількості, більшість площ втрачає

Рис 3. Проект реконструкції площі Святого Юра (м. Львів)

Таблиця 3

Існуючий та проєктований стан площі Св. Юра

Стан	Площа		К-сть прилеглих вулиць	Захист			Комфорт					Задоволення					
	нетто	брутто		від автотранспорту	від насилля	від природних умов	прогулювання		якість поверхні	сидіння	споглядання	спілкування	гри / активності	масштабу	переваг клімату	естетики	
							місце	відсутність перешкод								дизайну	озеленення
Існуючий	1.7	0.7	6		■		■			■	■		■	■		■	
Проект реконструкції І. Кузьмак та М. Федик	1.7	0.7	5		■		■	■		■	■		■			■	

свою історичну вартість, погіршується атрактивність міста, площі щораз більше освоюються під функції комунікацій і паркінги. Слід розробити програму розбудови й розвитку площ у Львові, що мають великий потенціал, який використовують європейські міста для підвищення ефективності функціонування естетики й атрактивності міст.

4. Існує потреба створення нових площ як структурних елементів простору міста. Отри-

мання статусу «площі» для будь-якої території міста — суттєвий стрибок в її семіотичному трактуванні мешканцями. Своєчасне його присвоєння відповідними державними органами може супроводжуватися підвищенням престижу території, а також привести до систематичного покращення благоустрою.

5. Наведено приклад переосвоєння площі Св. Юра у зв'язку з проєктованим на ній пам'ятником митрополиту Андрею Шептицькому.

Література:

- Архітектура Львова. Час і стилі XIII – XXI ст. / [М. Бевз, Ю. Бірюльов, Ю. Богданова, В. Дідик, У. Іваночко, Т. Клименюк, Х. Ковальчук, Ю. Криворучко, С. Лінда, Т. Максим'юк, Р. Мих, Р. Могитич, І. Оконченко, Г. Петришин, Б. Посацький, О. Рибчинський, І. Сварник, Р. Франків, Б. Черкес] ; Ін-т архіт. Нац. ун-ту «Львів. політехніка», Грамад. орг. «Ін-т Львова». — Львів : Центр Європи, 2008. — 720 с.
- Бернхард Шульц Бернд и Хилла Бехер : «Индустрия — это что-то дикое и обыденное» [Электронный ресурс] // Бернхард Шульц ; пер. с нем. Д. Холобаевой // Арт хроника. — 2010. — 01.05. — Режим доступа : <http://artchronika.ru/gorod/bernd-i-hylla-beher-industriya—eto.../>.
- Блинова Е. К. Язык и содержание архитектурных форм / Е. К. Блинова // Языки науки — языки искусства : сб. науч. трудов. — М. : Прогресс-Традиция, 2000. — С. 330–333.
- Гейл Я. Новые городские пространства : пер. с англ. / Ян Гейл, Ларс Гемзо. — М. : ООО «ПСФ «Крост», 2012. — 263 с.
- Довгострокова стратегія розвитку української культури [Електронний ресурс] // Український центр культурних досліджень. — 2015. — Режим доступу : http://uckd.org/index.php?option=com_content&view=article&id=86%3Adovgostrakovastrategiya&catid=22%3Apublikasii-kulturna-politika&Itemid=38&lang=en
- Каплінська М. В. Проблеми регенерації ринкової площі м. Городка / М. В. Каплінська // Вісник НУ «Львівська політехніка». — 2012. — № 728. — С. 155–163.
- Ковальчук Х. І. Особливості архітектури Львова наприкінці XVIII — першої половини XIX ст. / Х. І. Ковальчук. — Л. : Ліга-Прес, 2005. — 220 с.
- Краткий словарь терминов дизайна / [сост. А. Л. Дижур, Т. П. Бурмистрова, Т. И. Ленгель и др.]. — М. : ВНИИТЭ, 1975. — 123 с.
- Львівщина : Історико-культурні та краєзнавчі нариси / Упор. Ю. Бірюльов. — Львів : Центр Європи, 1998. — 392 с.
- Могитич Р. І. Планувальна структура львівського середмістя і проблеми його датування / Р. І. Могитич // Записки Наукового товариства імені Шевченка. — 1994. — Том CCXXVII. Праці Секції мистецтвознавства. — С. 279–288.
- Площі Львова [Електронний ресурс] // Вікіпедія — вільна енциклопедія. — Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Площа_Ринок_%28Львів%29. — Дата звернення 13.11.2014.
- Рибчинський О. Архітектура забудови ринкових площ міст та містечок Галичини кінця XVIII — початку XX ст. / О. Рибчинський // Архітектура : збірник НУ «Львівська політехніка». — Львів, 2001. — № 429. — С. 174–177.
- Ричков П. А. Храмова архітектура міжвоєнної Волині і культурно-історичний контекст / П. А. Ричков, О. Л. Михайлишин // Проблеми теорії і історії архітектури : сб. науч. трудов. — К., 2010. — Вып. 10. — С. 126–134.
- Шабуров П. Площади Италии : возрождение традиций / П. Шабуров // Ландшафтная архитектура. Дизайн : журнал. — М., 2011. — № 2. — С. 7–12.
- Щурова В. А. Шляхи формування ефективної функціонально-планувальної організації міського простору в зоні впливу транспортно-пересадочних вузлів / В. А. Щурова // Архітектура : сб. науч. праць / від. ред. Б. С. Черкес. — Львів : В-во НУ «Львів. політехніка», — № 505. — С. 342–345.

References:

- Arkhitektura L'vova. Chas i styli XIII – XXI st. Bevz M., Biryul'ov Yu. Lviv : Tsentr Yevropy, 2008, p. 720.
- Bernkhard Shul'ts Bernd y Khylla Bekher: «Industriya — eto chtoto dykoe y obydennoe». Art khronyka. 2010, 01.05. Available at : <http://artchronika.ru/gorod/bernd-i-khylla-bekher-industriya—eto.../>.
- Blinova E. K. Yazyk i sodержanie arkhitekturnykh form. Yazyki nauki — yazyki iskusstva : sb. nauch. trudov. Moscow : Progress-Traditsiya, 2000, pp. 330–333.
- Geil Ya, Gemzo Lars. Novye gorodskie prostranstva : per. s angl. Moscow : OOO «PSF «Krost», 2012, p. 263.
- Dovhostrakova stratehiya rozvytku ukraiyins'koyi kul'tury. Ukraiyins'kyytsentkul'turnykh doslidzhen'. 2015. Aviable at : http://uckd.org/index.php?option=com_content&view=article&id=86%3Adovgostrakovastrategiya&catid=22%3Apublikasii-kulturna-politika&Itemid=38&lang=en
- Kaplins'ka M. V. Problemy reheneratsiyi rynkovoyi ploshchi m. Horodka. Visnik NU «L'vivs'ka politekhnika», 2012, no 728, pp. 155–163.
- Koval'chuk Kh. I. Osoblyvosti arkhitektury L'vova naprykintsi XVIII — pershoiy polovyny XIX st. Lviv : Liha-Pres, 2005, p. 220.
- Kratkii slovar' terminov dizaina. Compiler A. L. Dizhur, T. P. Burmistrova, T. I. Lengiel' i dr. Moscow : VNIITE, 1975, p. 123.
- L'vivshchyna: Istoryko-kul'turni ta krayeznavchi narysy. Compiler Yu. Biryul'ov. Lviv : Tsentr Yevropy, 1998, p. 392.
- Mohytych R. I. Planuval'na struktura l'vivs'koho seredmistya i pro-blemy yoho datuvannya. Zapyshy Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka. 1994, vol. CCXXVII. Pratsi Sektsiyi mystetstvoznavstva, p. 279–288.
- Ploshchi L'vova: Material z Vikipediyi — vil'noyi entsyklopediyi. Available at : http://uk.wikipedia.org/wiki/Ploshcha_Rynok_%28L'viv%29 (13.11.2014).
- Rybchyns'kyi O. Arkhitektura zabudovy rynkovykh ploshch mist ta miste-chok Halychyny kintsya XVIII — pochatku XX st. Arkhi-tektura : zbirnyk NU «L'vivs'ka politekhnika». Lviv, 2001, vol. 429, p. 174–177.
- Rychkov P. A., Mykhaylyshyn O. L. Hramova arhitektura mizhvojennoi' Volyni i kul'turno-istorychny kontekst. Problemy teorii i istorii arkhitektury : sb. nauch. trudov. Kyiv, 2010, issue. 10, pp. 126–134.
- Shaburov P. Ploshchadi Italii: vozrozhdenie traditsii. Landshaftnaya arkhitektura. Dizain : zhurnal. Moscow, 2011, vol. 2, p. 7–12.
- Shchurova V. A. Shlyakhy formuvannya efektyvnoyi funktsional'no-planuval'noyi orhanizatsiyi mis'koho prostoru v zoni vplyvu transport-no-peresadochnykh vuzliv. Arkhitektura : zb. nauk. prats'. Responsable editor Cherkes B. S. L'viv : V-vo NU «L'viv. politekhnika», vol. 505, p. 342–345.

Рецензент статті: Боднар О. Я.,
доктор мистецтвознавства, член-кореспондент
НАМУ, професор кафедри дизайну
та основої архітектури,
Національний університет «Львівська політехніка»

Стаття надійшла до редакції 19.07.2016